

HACI BEKTAŞ VELİ

Arařtırma Dergisi

GÜZ'2000 / 15

OSMANLI ARŞIV BELGELE- RİNDE HACI BEKTÂŞ VELİ VAKFI

Ayşegül ALTINOVA

Tarihçi

ÖNSÖZ

Dergimizin bu sayısında da diğer sayılarda olduğu gibi Osmanlı Arşiv Belgelerini yayınlamaya devam ediyoruz. Yayınlayacağımız belgeler bin sekiz yüzlü yılların ikinci yarısına ve bin dokuz yüzlü yılların başlarına aittir.

Bu belgelerin birinde Hacı Bektaş Vakfının müstesna vakıf olduğu ve vakfiyelerinin gelirinin padişahça bu vakfa verilmesi emri, diğerinde Arnavud Feyzi Baba'nın Bektaşî tekkesindeki yanlış ve uygunsuz icraatları ve buna halkın tepkileri anlatılmaktadır. Diğerinde Hacı Bektaş Tekkesindeki atanmalarda meydana gelen yanlış uygulamalardan bahsetmektedir. Üçüncü sıradaki belgede ise, bir Bektaşinin padi-

şah tarafından affa mazhar olması işlenmektedir.

Beige No: 1

Y.PRK.AZİ:52/21

Hak Sübhanehu ve Te'âla Hazretleri Şevketlü Kudretlü Kerâmetlü Şeca'atlü Padişah lempenâh haydâr-ı seyr ve şehinşâh-ı hakâyık âgâh-ı hayır güster cenâb-ı tacdârîlerini ma tala'aş-şems ve'l kamer serîr-i saltanat semîr-i hilâfet mülûkânelerinde sâye bahş-ı te'yidât ve tevfikât ve her bir emir ve iradât ve icraât-ı seniyye-i hümayunlarını pîrâ-yepâş mefârik-i ehl-i hak ve hasenât buyursun amin. Bî hürmeti nur-ı Muhammedü'l emin mevhûb-i min canibi's-sübhan ve muhit-i cihan olan şî'âr ve şân-ı me'âli nişan kadrîdan ve mekâr-ı mefşân hazret-i şehriyârilere âsâr-ı subhiyesinden olmak üzere bu kere karîha-i ilham sarîha-ı cenâb-ı hasrvânelerinden Arif esrâr-ı ezeli yani cenâb-ı pîr Hacı Bektaş Veli kuddise sırruhu'l celî hazretlerinin dergâh-ı füyûzât-ı penâhları meşihâtına müderrîsinden Hafız Yahya Efendi da'ilerinin nasb ve ta'yin kılınması hakkında emr ü irade-i hikmet mu'tâde-i cenâb-ı padişahîleri şeref efzâ-yı sudûr buyurulmuş ve el-hâk iş bu ferman hakikat beyan hazret-i zıllullâhileri el-mulûk-i mülhimun mustâk-ı âliyesince ayn-ı kerâmet ve mahd-ı ilham ve isabet olub çünkü bu tarik-i nâzenin mensubini meyânında bir müddetden beri bu bâb da tekev-

vün eden münakaşâtın iş bu tevcih-i vecih-i âli hall u hasmına bâdi ve bina-enaleyh ervâh-ı mukaddese-i evliyâulahçada ba'is-i takdis ve şâdi olarak umum dâ'iyân ve dervîşân ve bâ husus bu bendegân du'agûyan kullarını dahi fevke'l had müntedâr ve mesrûr eylemiş olduğundan ve zaten tarik-i celîl-i mezkûre mensub kâffe-i fukara velâ siyema bu da'iyân-ı bî-meraları mine'l kadim handan-ı rasihü'l erkân saltanat-ı seniyyelerinin nice eltâf ve i'tâf mâlâ nihaye-i cihandârililerine mazhar ve müstağrak olmuş bendegân-ı şâkirü'l ihsan mülûkâneleri 'adâdından mesrûriyetle mufahharet nüşûr bulunmuş olduğumuzdan akdem ezkâr ve kâr ve ehass-ı âmâl ve efkâr-ı dervîşânemiz olan du'â-yı mefrûzî'l edâ-yı temâdi-i afiyet ve saadet ve te'âli-i şân ve şevket ve saltanat-ı cenâb-ı kişver-i keşâyilerinin her dem yâd ve irâdından bir an nisyân imkânı vuku'a gelmediğinin bu bâb da îfası mefrûz 'uhde-i ubudiyetimiz olan teşekkürât-ı 'azîme-i dâ'iyaneimizin dahi kemâl-i 'aciz ve iftikâr ile 'atebe-i felekmertebe-i şâhânelerine arz ve takdimine ictisâr olundu. Kâtibe-i hâl ve zamanda emr u ferman ve irade mehâbetlü azâmetlü merhametlü veli ni'met-i binîmetimiz padişahımız efendimiz hazretlerindir.

Eddâ'i	Eddâ'i
Akçahisar sahrası	Hamalhane-i kebir
dergâhı şeyhi	dergâhı şeyhi
Mühür	Mühür

Eddâ'i	Eddâ'i
Yedikale dergâhı	Rumeli hisarında
dergâhı şeyhi	kalenderhane şeyhi
Mühür	Mühür

Belge No:1

Günümüz Türkçesiyle

Hak Sübhanehü ve Teala Hazretleri

Şevketli, Kudretli Kerametli, Cesaretli Alemi saran, Kahraman, Şahlar şahı, Hayır yayan, Yüce hükümdarları, güneş ve ayın doğduğu, saltanatlarının hüküm sürdüğü, hilâfetlerinin bulunduğu mülklerinde Allah'ın, kendilerine her hususta yapacakları işlerinde başarı vermesini ve hak ve iyilik ehlini diğerlerinden ayırmasını nasip buyursun amin bî hürmet-i nur-i Muhammedü'l emin. Allah tarafından verilmiş, cihanı sarmış olan, şanı ve şöhreti yüce, değeri büyük, şahlar şahının güzel eserlerinden olmak üzere bu kez ilhamları isabetli, makamı yüksek, ezeli sırları bilen yani Hacı Bektaş Veli –Allah sırrını yüceltsin- hazretlerinin dergâh-ı şerifleri şeyhliğine müderrislerden Hafız Yahya Efendi kullarının atanması hakkında emir ve padişah efendimizin yüce iradeleri buyurulmuş olup iş bu hakikati

beyan eden ferman hazreti padişah efendimizce de saf bir ilham ve isabet olarak kabul edilmiştir. Çünkü bu ince yolun yolcuları arasında bir müddetten beri bu hususta ortaya çıkan münakaşaların bu şekilde hallolunacağı ve buna dayanarak evliyullahın mukaddes ruhlarınca da (Hacı Bektaş Veli) kudsiyete sebep olarak derviş ve kullarının hepsinin ve özellikle bendeniz kulunuza dahi fevkalade sevindirmiş olduğundan ve zaten bu yola mensup bütün fakara ve özellikle bu riyadan uzak kullarınız eskiden yüce saltanatı seniyyeden nice iltifat ve nimetlerinize mazhar olmuş ve ihsana şükreden köleleriniz olduğumuzdan eski ve ihlaslı dervişanemiz olan ve şevketli padişah efendimizin afiyet ve saadeti için her zaman duacı olan ve bir an bile bu duayı ihmal etmeyen ve bu hususta yapılması gereken ve kulluk vazifesi olan teşekkürlerimizi bütün acizliğimizle ve muhtaçlığımızla yüce makamınızın eşiğine arz ve takdim etmeye cesaret olundu. Her halde ve zamanda emir ve ferman ve irade kudretli ve merhametli padişah efendimizindir.

Duacı	Duacı
Akçahisar sahrası dergâhı şeyhi Mühür	Hamalhane-i kebir dergâhı şeyhi Mühür
Duacı	Duacı
Yedikale dergâhı şeyhi Mühür	Rumeli hisarında kalenderhane şeyhi Mühür

Belge No: 2

M.V.139/44

Meclis-i Vükelâ Müzâkerâtına Mahsus Zabıt Varakasıdır

Hazır bulunan zevât-ı fehâmın esâmisi

Cild Rakamı	Zabıtnâme rakamı
Meclisin-küşâdı	113
Saat Dakika	Tarih
	Rûmî Arabi
	1 Şubat 4 Rebiülevvel
	Sene 326 Sene 328

Müzâkere olunan mevâda müte'alik varakanın nev'iyle hülâsa-i meali Bâb-ı li evrak odasınınca olan numrosu ve meclise havalesi tarihi ve melfufâtı dahi kaç kıt'a olduğu

Tarih havalesi Evrak odası
Rûmî Arabi

Aded-i melfufâtı Nev'i

Hülâsa-i Meali

Hacı Bektaş Veli Hazretlerinin evkâfı sekiz kalem müstesna evkaf meyânında olarak bunların mütevellilerine terki irade-i seniyye iktizasından olmakla bu bâbdaki ma'lûmat-ı kuyûdiyeye nazaran keyfiyetin bildirilmesi Maliye Nezaretinden iş'ar olduğuna ve defter-i hakâni nezaretiyle cereyan iden muhabereden bi'l bahs istidânı mutazammın evkâf-ı hümâyün nezâretinin tezkire-i muhavvesi üzerine

mülkiye dairesinden kaleme alınan 25 Şubat Sene 327 ve 11 Muharrem Sene 328 tarihli mazbatalar evrâk-ı müteferria ile birleştirilerek okundu.

Kararı

Mezkûr mazbatalarda ber tafsil serdu beyan olduğu vechile müstesna evkâfın tasarruf senedâtının mütevelliler tarafına verilmesi ve rü'yet edilecek muhasebelerin de evkâf muhasebecilerinin harc-ı muhasebe talep etmemeleri ve ferağ ve intikal senedâtı için varaka bahasından ma'ada harc-ı ferağ ve saire aranılmaması istisnaen? irade-i seniyyeye iktiran eylemiş olan meclis-i vükelâ kararı icâbından ve Hacı Bektaş Veli vakf-ı şerifinin sekiz kalem müstesna evkaf meyânında bulunduğu dahi ma'lum ve müeyyed olub hazine-i maliyeden hâsılatı bedele rabt olacak kura ve mezâri-i mevkûfe a'şârı hakkındaki ta'lîmatın birinci maddesinde de müstesna vakıflara cânib-i mîriden asla müdahale edilmeyerek mütevellî ve zaviyedârları tarafından zabt ve ta'şir olunacağı musarrâh bulunduğu cihetle bu karar ve sarâhate münâfî tebliğat ve takayyüdâtın hükmü olamayacağına binnaen mâre'l zikr **Hacı Bektaş Veli vakfının sair müstesna evkaf misillü mütevellisi ma'rifetiyle rü'yet ve tesviyesi ve kura-ı mevkûfesi için virilecek senedâtın mütevellî canibine i'tası muktezası** görüldüğüne .o dairede? îfâ-yı muktezi'atının Maliye ve Evkâf-ı Hümayun ve Defter-i Hakanî Nezâretine iş'ârı tezekkür ve tasvib kılındı.

Bâb-ı Vâlâ-yı Meşihatpenâhileriyle
İmza Ali Haydar İmza İmza

Belge No:2

Günümüz Türkçesiyle

Bakanlar Kurulu Görüşmelerine
Özel Zabıt Yazısıdır

Hazır Bulunan Kişilerin İsimleri

Cild rakamı Tutanak rakamı

Meclisin açılışı 113

Saat dakika Tarih

Rûmi Arabi

1 Şubat 4 Rebiülevvel

Sene 326 Sene 328

Görüşülen maddelere ait olan yazı-

nın cinsi manasının özü sarayın evrak odasında olan numarası ve meclise havalesi tarihi ve ilişiginde nelerin olduğu

Tarih havalesi Evrak odası numrosu

İlişiktekinin adedi Cinsi

Rûmi Arâbi

Evrakın Özü

Hacı Bektaş Veli Hazretlerinin vakıfları, **sekiz çeşit ayrıcalıklı vakıf¹ arasında bulunduğundan bunların mütevellilerine terk edilmesi, padişahın isteği doğrultusunda olduğundan bu konuda kayıtlardaki bilgilere göre durumun bildirilmesi Maliye** Nezaretince istendiğinden ve Tapu ve Kadastro Bakanlığıyla yapılan haberleşmeden bahsederek içeriğini gösteren Vakıflar Bakanlığının dilekçesi üzerine mülkiye dairesinden kaleme alınan 25 Şubat Sene 327 ve 11 Muharrem Sene 328 tarihli kararâmeler ekleriyle ile birleştirilerek okundu.

Kararı

Adı geçen kararâmelerde anlatıldığı üzere ayrıcalıklı vakıfların tasarruf senetlerinin mütevelliler tarafından verilmesi ve gözden geçirilecek muhasebe kayıtlarında vakıflar muhasebecilerinin muhasebe harcını istememeleri ve devredilen malların senetleri için kâğıt masrafından başka devir harcı ve diğer harcamaların göz önüne alınma-

ması padişah efendimize ulaşmış olan bakanlar kurulu kararı gereğince ve Hacı Bektaş Veli vakfının sekiz çeşit ayrıcalıklı vakıf arasında bulunduğu da kesin bir şekilde bilindiğinden maliye hazinesinden hasılatı bedele bağlı olacak adı geçen köy ve mezraların vergisi hakkındaki talimatın birinci maddesinde de ayrıcalıklı vakıflara vilayet tarafından asla müdahale edilmeyerek mütevellî ve zaviyedarları tarafından zabt edileceği ve öşürlerinin onlar tarafından alınacağı açık olduğundan bu karar ve açıklamaya aykırı tebligat ve kayıtların hükmü olamayacağından zikr olunan Hacı Bektaş Veli vakfının diğer ayrıcalıklı vakıflar gibi mütevellîsi marifetiyle kontrol ve düzenlemesi ve vakfedilmiş köyler için verilecek senetlerin mütevelliler tarafına verilmesi gerekli görüldüğünden o dairede? Gerekenin yapılması Maliye ve Vakıflar ve Tabu Kadastro Bakanlığına bildirilmesi uygun görüldü.

Şeyhülislamlık Makamına

İmza Ali Haydar İmza İmza

Belge No: 3

HH:25094-D

Devletlü 'İnâyetlü Übbehetlü Merhametlü Veliyyü'l ni'am Kesirü'l ihsan Ve'l Kerem Efendim Sultanım Hazretleri

Tarîk-i Bektaşiyeden olub bundan akdem bâ emr-i 'âli bâbında nefy ve iclâ olunmuş olan Sarachane Dellâli Ahmed ve refiki Cedikçi? Hafız Hüseyin

Bektaşî tarikatinden olub bundan önce padişahın emriyle sürgün edilip uzaklaştırılmış olan Sarachane Dellâli Ahmed ve dostu Hedikçi Hafız Hüseyin adındaki kimseler sağlam bir itikad ve saf bir niyet ve gayretle ehli sünnetin seçkin yolu üzere ibadet eden ve kurtuluşa ermişlerin zümresine dahil olarak geçmişteki itikadlarından vazgeçmiş, özellikle sürgünde bulunduğu yedi seneye yakın bir süre bu haliyle merhâmete lââyık olmuş oldukları beyanıyla affedilmesi ve salıverilmesi hususunu tarafımdan dilekçeyle istemişlerdir. Bu isteklerine binaen durum o yerin hakimi tarafından araştırılarak adı geçenlerin isteklerinin doğruya yakın olduğuna dair verilen şer'î bildiri ve huzura gelmek suretiyle adı geçen dilekçenin dahi incelenmesinden ilim sahibi, çok merhametli, nimetleri bol olan padişah buyruğunda nefsinin islah etmiş olan fakara haklarında ve afv ve merhamet ve bu sebeple padişah efendimize hayırlı işlere rağbet eden, merhamet sahibi, bir vezire yakışan güzel ve övgüye lââyık huyları ve fakirleri himaye edişinin gereğinden olarak adı geçenlerin afv ve salıverilmeleri hususu padişahın iradesine uygun olduğu halde gereğinin yapılmasına izin ve alışıl gelmiş olan yüce merhametine lââyık olarak adı geçenlerin özellikle çocuklarının ve ailelerinin bu hayırlı işe yüce müsadeleri ile uygun görülmesi istek ve temennileri kulluğumun bir gereği olmuştur.durum, merhamet denizini kuşatan yüce efendimize ulaştırıl-

dığında bu husus da ve her hususda emir ve ihsan efendimizindir.

Fi 25 Safer Sene 49(

Mühür

Yakub Abduhu

Belge No: 4

DH.ID:37-2/2

Nazar-ı Kemya Eser-i sa-
fânelerine

Ma'ruz-ı dâ'ileridir

Evlâdından ve bâ berâtı sultanî mütevellisi bulunduğum Hacı Bektaş Veli kuddise sırruhu'l âli hazretleri dergâh-ı şerifine derviş kılıklı gelen ve esasen Arnavud istiklâl komitesi sergerdelerinden bulunan Arnavud rüesa ve ricâli tarafından rûcânî ber murahhas tayin edilmiş olan Baba Feyzi Anadolu'da ehl-i tarîki ifsâd ve tesmîm hususuna tâ devr-i istibdâdda i'tiyâd edinmiş. Halbuki dergâh-ı şerîfde bir vazife ve sıfat-ı resmîyesi olmadığı halde hemyâları Arnavud şakilerini hod be hod mütevellî ve şeyhin rızası hilâfına derviş kisve-i müste'arıyla dergâha kabul etmekte olduğu mahalli memurlarına ve makâmâta resmi gayrî resmi beyânatda kusur edilmemiş ise de bunların ahvâl ve hüviyetlerinin tedkikine ve merkûm Feyzi'nin tecâvüz-i vazifesinin men'ine gidilmedikden başka aksü'l amel görülmemekte idi. Devr-i meşrutiyeti müteakip güyâ ref'i mezâlim için Arnavudlar'ın

kıyımları halinde hemmezheb ve tarîk arkadaşlarına silah isti'mal etmemek ve suver-i sâire ile memur bulunduğu mef-sedet ve iğfalât ve propagandasını tev-si' ve izhar ve marziyesine muhalefet eden berât-ı sultanî ile memur-i mütevellî ve şeyhi mesafe-i ba'ideden gelen derviş ve zuvvârı dergâha duhûl ve ziyaretten men'e kadar cesaret ettiği dâ'ileri ve dergâhın şeyhi ve hamiyetleri galeyâna gelen ahali ve dervişan ve ehl-i tarîk taraflarından ihtiyar-ı masarifle mütevaliyen ihbar ve tasdik olduğu harekât-ı nâ marziyesi tahakkuk eden merkum Feyzi'nin dergâhdan tard ve teb'idine meşihâtçe def'atle karar ve tebliğ buyurulduğu halde bir kısım memurin de müsamaha ve hafiyenin tervici arzusunda bulunan bir kısım memur ve ricali müsaadesiyle resmen bir vazife ve alakası olmayan merhum Feyzi'nin dergâhda beka ve idame-i fesad ve tecavüzüne meydan verilmiştir. Şimdi ise kıyam ve isyana ve ol bâb daki tedâbire ihtiyac kalmadığından Arnavudlukdan peyderpey gelmekte olan ve dergâhda bulunan adamlarını birer suretle Anadolu'nun her tarafına gönderüb nakid ve masarifâta muhtac bulunan Arnavudluk hükûmeti teşkil ve ihdâsa koşan alçaklara zâhirde dergâh-ı şerif nâmına i'âne cem' ve bir taraftan da hükûmet ve me'murini hazıra aleyhine sâdedil ahâliye sevk u teşvik ettirdiği mu'teberân-ı ahâli ve dervişân-ı sâdika tarafından zât-ı devletlerine ve makâm-ı saireye ihbar ve işhad olduğu halde bu kadar

zevâtın ihbar ve işhâdına i'timad ve ehemmiyet verilmeyerek bir şeyin ev-fak iken onu ve muhaberât ve müzâkerât ile imrâr-ı evkât-ı i'tiyâd edildiğinden olmalıdır ki asla bir vazife ve alâkası olmayarak serseri kanununa bî hak seza bir adamın bir vatanın selâmeti uğrunda memleketine gönderilmemesinden dolayı galeyan ve heyecana gelen hamiyetmendân ahâli koldan tutarak dergâhdan atmak ve bu muhitden çıkarmak istiyorlar ise de hükûmete 'aid vazifesinin ahali tarafından icrası hâlen ve âtiyen muvâfık olamayacağından öteden beri idare ve ahalinin teskinine elden geldiği mikdar sarf u mesâ'i olunuyor ise de bu gidişle iktidâr-ı dâ'iyânem kifayet edemeyeceği istişmâm olduğundan maddi ve ma'nevi mes'uliyetten kendimi kurtarmak üzere şu herif memleketine gönderilerek her türlü fenalığa sed çekilmesini icraat ve fa'aliyet-i fehimanelerine istinaden hasbe'l vazife ve sûret-i resmîyede zât-ı âdilânelerine arz ve ihbar-ı keyfiyete mecburiyet hasıl olmuştur. Ol bâb da emr ü ferman hazret-i menlehü'l emrindir.

Fi 7 Mayıs Sene 329

Hacı Bektaş Veli Hazretleri
Vakıf ve Dergâh-ı Şeriflerinin
Mütevelli ve Çelebi Dâ'ileri
Mühür
El Hâc Mecdeddin?

bulunan adamlarını birer suretle Anadolu'nun her tarafına gönderip paraya ve diğer masraflara ihtiyacı olan Arnavudluk hükümeti yapılanmaya doğru giden alçaklara görünürde dergâh-ı şerif adına yardım toplamak ve bir taraftan da hükümet ve memurlar aleyhine sâde vatandaşı kışkırttığı eşraftan ve ihlaslı dervişler tarafından size ve diğer makamlara haber verildiği halde bu zatların haber ve şahitliklerine itimad ve önem verilmeyerek bir şeyin en uygun iken onu haberleşme ve tartışma ile vaktin geçmesini düşünmüşlerdir. Asla bir vazife alâkası olmayarak serseri kanununa haksız yere bir adamın, bir vatanın selâmeti uğrunda memleketine gönderilmemesinden dolayı galeyân ve heyecana gelen onurlu ahali kolundan tutarak onu dergâhdan atmak ve bu bölgeden çıkarmak istiyorlar. Fakat hükümete ait vazifesinin ahali tarafından yapılması halen şu anda ve gelecekte uygun olamayacağından öteden beri idare ve ahalinin yatıştırılması mümkün olduğunca yapılmaya çalışılıyor ise de bu gidişle gücümün buna daha fazla yetmeyeceğini hissettiğimden maddi ve manevi mesuliyetten kendimi kurtarmak üzere şu herif memleketine gönderilerek her türlü fenalığa sed çekilmesini yüce makamınızın yaptığı kayda değer faaliyetlere dayanarak vazife gereği ve

resmî bir suretle adil olan zâtınıza arz etmek ve durumu haber vermek mecburiyeti hasıl olmuştur. Bu husus da emir ve ferman emir sahibi hazretindir.

Fi 7 Mayıs Sene 329 (1911)

Hacı Bektaş Veli Hazretleri

Vakıf ve Dergâh-ı Şeriflerinin

Mütevelli ve Çelebisi Da'ileri

Hacı

El hâc.....eddin

DİPNOT

1 Müstesna (ayrıcalıklı) vakıflar iki kısımdı. Eskiden beri müstesna tutulanlar, sonradan istisnaya dahil edilenler.

Eskiden beri istisnaya tabi tutulanlar sekiz tane idi

a - Celaleddin Rumi Vakfı

b- Hacı Bektaş Veli Vakfı

c- Abdul Kadir Geylani Vakfı

d- Hacı Bayram Veli Vakfı

e- Gazi Ali Bey Vakfı

f- Gazi Mihâl Bey Vakfı

g- Gazi Süleyman Bey Vakfı

h- Gazi Evranos Vakfı

(Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü II. Cilt, Sy, 631)